

Sygn. akt I Ca 336/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 sierpnia 2016 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący SSO Iwona Podwójniak

Sędziowie SSO Joanna Składowska

SSR del. Hanna Świdarska

Protokolant sekretarz sądowy Elwira Kosieniak

po rozpoznaniu w dniu 24 sierpnia 2016 roku w Sieradzu

na rozprawie sprawy

z powództwa W. P.

przeciwko J. K.

o zachówek

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Rejonowego w Łasku

z dnia 11 maja 2016 roku, sygnatura akt I C 496/15

1. oddala apelację;

2. przyznaje adwokatom M. K. i M. B. zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej stronom w postępowaniu apelacyjnym w kwotach po 1476 (jeden tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) złotych brutto, które nakazuje wypłacić z funduszy Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Łasku.

Sygn. akt I Ca 336/16

UZASADNIENIE

W pozwie skierowanym do Sądu Rejonowego w Łasku W. P. domagała się zasądzenia na swoją rzecz od J. K., z tytułu zachowku po J. Ś., kwoty 25 000 złotych z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia powództwa oraz kosztów procesu według norm przepisanych.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa.

Zaskarżonym wyrokiem z 11 maja 2016r. Sąd Rejonowy w Łasku oddalił powództwo i zasądził od Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku na rzecz adw. M. K. i M. B. kwoty po 2 952 złotych brutto tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej udzielonej stronom z urzędu.

Rozstrzygnięcie zapadło przy następujących ustaleniach i wnioskach:

22 czerwca 2004r. matka powódki i pozwanej - J. Ś. zawarła z J. K. umowę dożywocia, na podstawie której przeniosła na pozwaną własność zabudowanego gospodarstwa rolnego położonego w miejscowości L., gmina D., składającego się z działek nr: (...) o powierzchni 2,73 ha, dla którego prowadzona jest księga wieczysta Kw. Nr (...).

J. Ś. zmarła w dniu 25 kwietnia 2012r., a spadek po niej nabyły między innymi córki: powódka w niniejszej sprawie W. P. i pozwana J. K. po 1/4 części każda z nich. Matka stron nie pozostawiła żadnego majątku.

Analizując okoliczności przedmiotowej sprawy w kontekście przepisów art. 991 i 993 k.c., Sąd pierwszej instancji doszedł do przekonania, iż powódce nie należy się zachówek, ponieważ spadkodawczyni nie pozostawiła żadnego spadku, a ponadto nie można do spadku doliczyć żadnych darowizn ani zapisów windykacyjnych, ponieważ spadkodawczyni ich nie dokonała, zawierając z pozwaną umowę dożywocia.

Powódka wniosła apelację od wyroku Sądu Rejonowego, zaskarżając orzeczenie w zakresie oddalającym powództwo i wnosząc o jego zmianę poprzez zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kwoty 25 000 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty.

Skarżąca podniosła następujące zarzuty:

- naruszenia prawa materialnego, tj. art. 991 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 993 - 995 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię tych przepisów, polegającą na nieprawidłowym uznaniu, iż przy ustalaniu wartości spadku dla obliczenia zachowku należnego uprawnionemu nie uwzględnia się wartości gospodarstwa rolnego przekazanego tzw. umową o dożywocie, w następstwie czego Sąd nieprawidłowo zastosował powyższe przepisy oraz nieprawidłowo oddalił powództwo w przedmiotowej sprawie;

- naruszenia przepisów postępowania, tj. art. 227 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. poprzez pominięcie faktów i dowodów o istotnym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy, zwłaszcza twierdzeń, wniosków i załączonych przez powódkę dokumentów oraz poprzez ocenę nie wszechstronną zebranego materiału, co miało istotny wpływ na wynik sprawy w zaskarżonym zakresie.

Pozwana domagała się oddalenia apelacji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Przede wszystkim podkreślić należy, iż rację ma Sąd Rejonowy, iż przy ustalaniu wartości spadku dla obliczenia zachowku należnego uprawnionemu, nie uwzględnia się wartości gospodarstwa rolnego przekazanego umową o dożywocie.

Przepis art. 993 k.c. wyraźnie stanowi, że przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. Nawet liberalna wykładnia tego unormowania, prezentowana dość powszechnie w nauce prawa cywilnego i judykaturze, nakazuje traktować jako darowizny w rozumieniu wskazanego przepisu obok umów zawartych na podstawie art. 888 k.c., jedynie czynności prawne, mocą których dochodzi do nieodpłatnego przysporzenia. Chodzi zatem wyłącznie o sytuacje, w których świadczenie uczynione przez spadkodawcę jest bezpłatne, tj. gdy druga strona umowy nie zobowiązuje się do jakiegokolwiek świadczenia wzajemnego.

Kodeksowe uregulowanie umowy dożywocia natomiast wskazuje na to, że jest to umowa odpłatna dwustronnie zobowiązująca. W zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązuje się względem zbywcy do zapewnienia mu dożywotniego utrzymania, którego treść i zakres będą zależały od woli stron zawierających

umowę. Odpłatność tej umowy wyraża się w tym, że świadczenie jednej strony umowy znajduje swój odpowiednik w świadczeniu drugiej strony. W przypadku umowy o dożywocie zbywca nieruchomości uzyskuje określone świadczenie, którego istota - najogólniej rzecz biorąc - prowadzi się do zaspokojenia jego potrzeb życiowych w taki sposób, aby nie musiał on przyczyniać się do zdobywania środków na zaspokojenie niezbędnych wymagań życiowych (patrz: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008r., sygn. akt III CSK 359/07, LEX nr 453125).

Powyższy wniosek o odpłatnym charakterze umowy dożywocia potwierdzają również przepisy art. 913 i 914 k.c., przewidujące możliwość zamiany wszystkich lub niektórych uprawnień objętych treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tych uprawnień w sytuacji, gdy między dożywcą a zobowiązanym wytworzą się takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności oraz możliwość zamiany prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tego prawa w sytuacji, gdy zobowiązany z tytułu umowy o dożywocie zbędzie otrzymaną nieruchomość. Z przepisów tych jednoznacznie wynika, że świadczenie, do którego zobowiązuje się nabywca nieruchomości na rzecz zbywcy, ma określoną wymierną wartość majątkową i ekonomiczną.

W konsekwencji wartości nieruchomości przeniesionej przez spadkodawcę na nabywcę w zamian za dożywotnie utrzymanie nie dolicza się do substratu zachowku (patrz: „Zachówek w polskim prawie spadkowym” Paweł Księżak, Wyd. 2, Lexis Nexis, Warszawa 2012, str. 315; uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 19 lipca 2006r., sygn. akt VI ACa 99/2006; uchwała Sądu Najwyższego z 21 czerwca 2012r., sygn. akt III CZP 29/12, OSNC 2013/1/17).

Odnosząc się do zarzutów w zakresie naruszenia prawa procesowego, należy zwrócić uwagę, iż przepis art. 227 k.p.c. nie kreuje żadnych obowiązków ani uprawnień jurysdykcyjnych sądu orzekającego. Określa jedynie wolę ustawodawcy ograniczenia kręgu faktów, które mogą, i powinny być przedmiotem dowodu w konkretnym postępowaniu cywilnym. Fakty mające istotne znaczenie w rozumieniu art. 277 k.p.c., to fakty opisane w hipotezach norm prawa cywilnego materialnego, rzadziej prawa procesowego. Właściwie rozumiane prawo materialne określa więc, które dowody są istotne w sprawie i jakie mają znaczenie dla jej rozstrzygnięcia.

O charakterze umowy świadczy jej treść, nie zaś sposób późniejszego wykonywania. Okoliczności podnoszone przez skarżącą w apelacji, że pozwana faktycznie do dnia śmierci matki nie wykonywała na jej rzecz świadczeń wynikających z umowy dożywocia mogły ewentualnie rodzić po stronie zbywczyni powstanie określonych roszczeń, nie spowodowały natomiast konwersji umowy. Na marginesie - w kontekście również zarzutu naruszenia art. 233 k.p.c. - trzeba także podkreślić, że powódka - wbrew treści apelacji - nie zaprezentowała w toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji żadnych twierdzeń i wniosków dowodowych w tym zakresie.

Uwzględniając wyżej poczynione uwagi, nie można zgodzić się z apelującą, iż Sąd Rejonowy pominął fakty i dowody o istotnym znaczeniu dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy poprzez pominięcie twierdzeń, wniosków i załączonych przez powódkę dokumentów.

Z tych wszystkich względów, apelacja powódki podlega oddaleniu w oparciu o art. 385 k.p.c.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej każdej ze stron z urzędu w postępowaniu apelacyjnym Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z § 4 ust. 1, 8 pkt 5 i 16 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2015r., poz.1801), przyznając adwokatom M. K. i M. B. kwoty po 1 476 złotych brutto, które to nakazano wypłacić z funduszy Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Łasku.